

Doktori (PhD) értekezés tézisei

**A néprajzi tárgygyűjtemények kollázs típusú
megközelítése**

Tipológia – hálózat – kontextus

Rózsáné Bóna Bernadett

Témavezető: Dr. Keményfi Róbert

DEBRECENI EGYETEM

Történelmi és Néprajzi Doktori Iskolája

Debrecen, 2020.

Tartalom

I.	Az értekezés célkitűzése, a téma körülhatárolása	3
II.	Az alkalmazott módszerek vázolása.....	10
III.	Az eredmények tézisszerű felsorolása	15
IV.	Az értekezés tárgyában megjelent publikációk ..	26
V.	Az értekezés tárgyában tartott előadások	27
VI.	További megjelent publikációk	28
VII.	További előadások	31
VIII.	További ismeretterjesztő előadások.....	32

I. Az értekezés célkitűzése, a téma körülhatárolása

Az összetett kulturális és társadalmi kontextusokból kiragadott múzeumi tárgyak érték meghatározása, megteremtése, megismertetése speciális múzeumelméleti és gyakorlati kihívás. Erre az összetett problémára ad megoldási alternatívát doktori disszertációm, amely a néprajzi tárgygyűjtemények klasszikus és innovatív megközelítései közé valós hidat épít egy újabb módszerrel, a holisztikus tárgyfeldolgozás segítségével. Ennek okán a raktárakban felhalmozott, „régén gyűjtött”, kevés közvetlen információval ellátott tárgyak csoportja aktualizálásra kerül a jelen szakmai és egyben társadalmi elvárások színterén.

A múzeumok tradicionális küldetése egységesen: a különféle koncepciók alapján felfedezett kulturális tárgyi értékek biztosítása a jövő számára. Azonban ezen intézmények eredet-misszójuk megtartása mellett figyeltek és figyelnek a tudományos és a társadalmi elvárások mentén – például – az intézmény szerepkörére, a társadalmi szerepvállalására, beágyazottságára, továbbá

a piacorientált kihívások mellett a naprakész élményalap megteremtésére, a társadalmi térben kialakított kontaktzóna és a részvételi muzeológia bevezetésére. A hatályos 1997. évi CXL. 42.§(1),(2). magyar múzeumi törvény mellett azok a hazai és a nemzetközi muzeológiatudományban megfogalmazott törvények, egyezmények, eszmék, irányzatok, amelyek a 20. század közepétől egészen napjainkig hatnak a hazai muzeológusok elméleti és gyakorlati tevékenységeire, az intézményi tárgyfeldolgozás területét is befolyásolják akár közvetett, vagy közvetlen módon. A tárgyak múzeumban létrehozott jelentéstartományának, a poliszémikus, tehát többjelentésű tulajdonság felismerésének, a tárgybiográfia jelentőségének megértése a gyűjtemények feldolgozásának és „felhasználásának” újragondolását eredményezte. Napjainkban részletes pontosságot igényel, kinek és mit szeretnénk reprezentálni, mindezt hogyan, milyen perspektívából, mi meddig fér bele a múzeumi érték-keretbe. Mindezt azért, mert nem kis felelősség összeilleszteni a múlt tárgyi értékeit úgy a jelen felgyorsult, hedonista, állandóan megújuló technikai világával, hogy a közönség elfogadhatónak,

befogadhatónak találja, de a tárgyak és jelentéseik ne veszítsenek dokumentaritásukból, hanem az újra megismertetés által eddig ismeretlen tartalmak társuljanak hozzájuk, emelve és megerősítve ezzel lét- és múzeum-jogosultságukat. Mindemellett a tárgyak kontextualizációja a tárgyakat természetesen visszahelyezi az egykori társadalmi létbe, így szituációkat jelenít meg és ez által tudja a látogatók életéhez, fantáziájához, az eddigi történelmi tudásához közelebb emelni, tulajdonképpen a meglévő tudás elemek / részletek „közé” beilleszteni a tárgyakat és reprezentációs jelentésüket, hiszen így válik elképzelhetővé, hogy az adott tárgy milyen élethelyzeteknek lehetett a részese és mindezek által miért fontos azokat megőrizni. Ennél fogva a látogató közvetlen kapcsolatba kerül a tárggyal és kicsit sajátjának érezheti azt, miközben a múzeum identitásképző ereje aktivizálódni kezd. Ennek értelmében a látogatói igényeknek is megfelelően kell az adott szakterületeken kvalitásos eredményeket elérni, amellyel bővíthető a múzeumi intézmények és tárgyaik prezentációs eszközkészlete.

A múzeumi alapfeladatok, rutin eljárások áttekintésével szinkronban a néprajzi muzeológia tárgyfeldolgozásának potenciális opcióit, tehát az innovatív lehetőségek kirajzolódását is felfedezhetjük. A törvényben összefoglalt elengedhetetlen adminisztrációs köteleességekkel egyidejűleg a tárgykezelési módszerek alapvető diverzitása jellemző mindamellett, hogy a múltban gyűjtött tárgyak múltbéli feldolgozásának metódusát meghatározzák a múltban véghezvitt gyűjtési technikák, adminisztrációs eljárások. Továbbá egyértelmű, hogy a tárgyfeldolgozás elméleti rendszere szoros összefüggésben van a múzeumok tárgyainak gyakorlati dokumentálásával: úgy, mint a papír alapú, vagy digitális tárgy-publikációkkal és úgy, mint a nyilvános, online gyűjteménykezelési adatbázisokkal. Ez utóbbi – mind a klasszikus múzeumi gondolkodás, a görcsös információ őrzés jegyében, mind az anyagi lehetőségek, személyi feltételek miatt – Magyarország múzeumainak még csak kis számát érinti. Ezért kerül a múzeumi gyakorlat némi disszonanciába a küldetésnyilatkozatokban megfogalmazott célokkal.

A mindennapi múzeumi tevékenységek gyakorlata során egy tárgy számos lehetőséget hordoz magában az információk és a belőlük építkező jelentéstartományok ismeretének függvényében. Az adatok tipologizálásának, rendszerbe foglalásának, feldolgozásának múzeumi módszerei nem eléggé teoretizáltak, sokkal inkább jellemzi e tevékenységet az „alkotói szabadság” és az időszakosan aktuális múzeumi irányzatok befolyása. Természetesen mindezzel párhuzamosan a múzeumok jelen gyűjteményezési, reprezentációs, közönségkapcsolati módjainak problémái a múzeumtudományi diskurzus palettáján mindennaposan szereplő témák. Ezek azonban napjainkra a múzeum felé irányuló elvárások, a megfelelés kényszere által háttérbe szorították azt az eredetmissziót, amelyet nagy részben a „régén gyűjtött”, már a raktárak polcain álló tárgyak megszerzése idején fogalmaztak meg, ahelyett, hogy aktualizálva a múltat: koncepciókat, módszereket alakítottak volna ki a tárgyfeldolgozások során a klasszifikációk, a tipologizálások és az élmény alapú bemutatás, tehát az elvárt társadalmi „hasznosítás” kontaktusára.

Az etnográfiai műtárgyállományok és azok koherens információhalmazai evidens módon léteznek, azonban az, hogy a muzeológia azokat hogyan hozza felszínre, hogyan rögzíti, hogyan közelíti meg, hogyan dolgozza fel, és hogyan mutatja be, az a különböző korszakok és irányzatok, adott intézmények és azok aktuális muzeológusainak nézetei által létrejött produktumok, paradigmák.

Miért fontos mindez? Miért fontos a múzeumi tárgyfeldolgozást új alapokra helyezni? Mert nem hunyhatunk szemet a már meglévő, raktárakban és régen készült – vagy akár újszerű, de régi elméleti alapokon nyugvó – állandó kiállításainkban rejtőző tárgyaink felett és nem seperhetjük örökké szőnyeg alá a fel-felbukkanó problémakört ahelyett, hogy beemeljük őket a jelen múzeumi törekvések alanyai közé. Mert ezzel az új szemlélettel a muzeológiai módszertan területén a „régén gyűjtött” tárgyak feldolgozása, a „rég, kissé elavult” múzeumi eljárások, mint például az evolucionista antropológia klasszifikációi és a jelen múzeumi elvárások, kihívások, az élmény alapú, közösségi szintérenként működő, de mégis tudományos múzeumok egyre nagyobb

szakadéka közé építhetünk hidat. Végleg szakítani kell az „elefántcsont-torony” típusú múzeumi léttel és partnerként kell kezelni a látogatót, fókuszálni a felmerülő igényekre, miközben nem veszítjük el tudományos intézményi mivoltunkat.

Mindannak fényében, hogy ez a munka a néprajztudomány múzeumtudományi területére tehető, fontos hangsúlyozni, hogy az innovatív tárgyfeldolgozás célja a tudományos előrelépés mellett a múzeum társadalmi beágyazottságának elősegítése, a tudáson alapuló közösségi színtér megteremtése. Ezzel a tárgyfeldolgozási alappal, tehát a tárgyak kontextualizálásával, a „szétszedett” kultúra újraépítésével, a tárgyak feldolgozásának újszerű gondolkodásmódjával teremthetünk hiteles fundamentumot az élmény alapú múzeumok számára, így kiaknázva az alkalmazott néprajztudomány lehetőségeit.

Elméletemet a Sóstói Múzeumfalu nyílászáró műtárgy gyűjteményének esettanulmány típusú feldolgozásával bizonyítom. Célom, hogy valóban hidat képezzek a raktárak polcain, vagy az állandó

kiállításokban régen szunnyadó tárgyak és az aktív látogatóbarát típusú múzeum projektjeinek tere közé.

II. Az alkalmazott módszerek vázolóása

Az innovatív tárgyfeldolgozás globalitását három nagyobb szegmensre alapozom, így az elmaradhatatlan *klasszifikációs tipológiai rendszerre*, a rekonstruált *kontextusokra* és a konnotatív *elméletekre*. E hármasság az „*assemblage*” és a „*kollázs*” teóriái mentén olyan szintre tudja bővíteni a tárggyal koherens információs halmazt, hogy feldolgozásának lehetőségei a végtelenbe mutatnak.

A tárgyak *klasszifikációs tipológiai rendszerezése* során – a fizikai jellemzők alapján – formai és technológiai struktúrák alakulnak ki, amelyek révén típusokat határozhatunk meg. A tárgyak vizsgálata során azonban rájövünk, hogy minden esetben – közvetetten vagy közvetlenül – az ember áll a középpontban, hiszen ő hozza létre a tárgyat és használja, beépíti életébe, így akármilyen információt szerzünk meg róla, az a hozzá fűződő egyénekről is fog szólni, tehát a tárgy társadalmi

szerepéről. Ez a személyközpontúság azonban erősebben érezhető a tárgyakhoz tartozó *kontextusok vizsgálata* során, amikor a tárgyak társadalmi szerepéről szóló információk is megjelennek. Ebben az esetben kap jelentőséget a tárgyak biográfiája és azok meghatározó adatai, metaadatai, hiszen meg kell jelölni a kutatási célkitűzéssel koherens időpontokat (a kutatási időintervallumot), a tárgy használatának helyeit, továbbá a tárgyból kiinduló vizsgálatok távolságát, típusait (a nano-, a mikro-, a mezo- és a makroszinteket). E két fő irányvonallal szinkronban az adathalmazokból *sajátos információhalmazokat építhetünk, melyek fundamentumai újabb konnotatív elméleteknek*. A speciálisan rendezett információs halmazokból generálhatunk olyan téziseket, amelyeknek támpontjai a kontaktdiszciplínák. Az így kialakult eredményekkel kiegészíthetjük az adathalmazokat, ugyanakkor tovább bővíthetjük újabb elméletek kidolgozásával.

E három irányvonalat és az alkalmazásuk során felgyülemlett tárgyinformációkat az „*assemblage*” és a „*kollázs*” segítségével kell kezelni.

Az „*assemblage*” széles tudományos körben használt fogalom, amely szerint: „minden mindennel összefügg”. Perspektívája szerint a metaadatok, információk teljes összefüggése sokkal inkább alkot hálózatot, mintsem hierarchikus rendszert. Ez a két fő szempont – miszerint minden mindennel összefügg és ezek az összefüggések nem hierarchikusan rendeződnek, hanem hálózatosan – emelheti a jelen kihívások területére a múzeumi praxisban megjelenő „régén gyűjtött” tárgyak adatfeldolgozásának, jelentésmezejük rekonstruálásának, többletjelentésük megerősítésének aktuális problematikáját. Mivel, ha minden mindennel összefügg, akkor a tárgyról gyűjtött bármilyen közvetlen, vagy közvetett adat is jelentőséggel bír, és azok megfelelő kezelése erősítheti a múzeumi tárgyak információs, forrás- és dokumentáris értékét, poliszémikus jellegét. Így válik minden adat értékké.

Továbbá a „*kollázs*” típusú megközelítés tökéletesen illeszkedik a „régén gyűjtött” tárgyak újra-kontextualizálásának kísérleti folyamatába. Az egykor eredeti kontextusából kiragadott, kvázi szétszedett kultúra egy töredékének újra esélye lesz a „darabok”,

információk, adatok összerakása során egy leképezett, rekonstruált kultúrára, amelyeket gyakorlatilag az újraépített kontextusok alkotnak.

A felvázolt szignifikáns adatok természetesen a tárgycsoportok vizsgálata során is koherensek lesznek, ahol az egyes tárgyak és adataik a primer kiindulópontok, s ezek tárgycsoport vizsgálat révén egymás mellé állíthatók. Ennek eredményeképpen a tárgycsoport nagyobb számú objektumai által a felhalmozott információk száma is növekszik, így a tárgyak demonstrációs lehetőségei is bővülnek, aminek további következménye, hogy a tárgyak jobban bevonhatók a mai múzeumi áramlatokba, társadalmi elvárások által támasztott és létrejött múzeumi akciókba, tevékenységekbe.

A Sóstói Múzeumfalu műtárgy nyilászáróinak esettanulmánya során tipológiai alapokon nyugvó szekcionált tárgycsoport ismertetést végzek, amellyel megalapozom egy műtárgy-együttes átláthatóságát, ezzel alátámasztom rendszerezett múzeumi létének aktív, nem szunnyadó voltát; illetve az információk hálózat és kollázs

típusú felhasználásával társadalmi kontextusokat építtek a tárgyak, tárgytipusok köré, bizonyítva ezzel azok társadalmi jelentőségét.

A szisztematizált adatok stabil bázisa megfelelő a hálózat és kollázs típusú tudás-rendszer mentén a további addíciók létrehozására, így a tárgyhoz kapcsolható nem tipológiai adatokkal a kontextusok rekonstruálása hitelesíthető. Ezen összefüggésrendszer felállításának eredményes módszere, ha a tárgyak, a szövegek és az unikális teóriák metaadatainak rendszerét előbb külön-külön hozzuk létre, majd a rendszerezett adatokat egymás mellé állítva az elfogadható egyezéseket kiemeljük.

A tudatos szisztematikus rend áttekinthetőséget, az értelmezési lehetőségek széles skálájával újításokat tudunk nyújtani a múzeumkedvelők és tisztelők számára. Mindemellett a tárgyak kontextualizációja szituációkat jelenít meg, amellyel a tárgy közelebb kerül a látogatók életéhez, fantáziájához, az eddigi történelmi tudásához.

III. Az eredmények tézisszerű felsorolása

Az értekezés eredményei a megfelelő szintéren hozzák szinkronba a muzeológiai tudomány megújulását a múzeumok jelenkori működési próbatételeivel. E cél érdekében a középpontban a már meglévő, tradicionális küldetés szerint gyűjtött múzeumi tárgycsoportok innovatív feldolgozása áll. Az eredmények választ adnak arra a folyamatosan jelen lévő problémára, miszerint néprajzi múzeumként alapvetően nem tartozunk a „szupersztár múzeumok” közé, nem őrizzük világhírű művészek alkotásait, így nemzetünk paraszti társadalmi rétegének múltját idéző, demonstráló műtárgyait más perspektívából kell megközelíteni és az érdeklődés középpontjába állítani. Megfelelő módon tehát elérhetjük, hogy megújulva a társadalom olyan komponensét képezzük, amely teljesen beépül, részévé válik a közvetlenül környezetben élők életének, továbbá tudás és élvezet mentén újat nyújt a hozzánk messzebből érkezőknek. Az ismertetett innovatív tárgyfeldolgozás pozitív hatással van arra a folyamatos memória intézményi

törekvésre is, amely alapján fontos, hogy a tudás és az élmény egyensúlyban maradjon.

1. A megfelelő kutatási módszerek integrálása egy teljesen új egységes kutatási módszert eredményezett a műtárgy feldolgozások terén. Az „assemblage” hálózati gondolatvilágával és a „kollázs” módszer – mint reprezentációs eljárás – segítségével, tehát a fragmentumok újra-összeillesztésével, a tipológiát, az újra építhető kontextusokat és az unikális teóriákat integrálom, amely *a muzeológia néprajzi műtárgykutatásának globalitásához vezet*. Ezen módszerek bemutatott megfelelő alkalmazása *a muzeológia terén „jó gyakorlatként” alkalmazhatóak*.

2. Az innovatív tárgyfeldolgozás globalitását három nagyobb szegmensre alapozom, így az elmaradhatatlan klasszifikációs tipológiai rendszerre, a rekonstruált kontextusokra és a konnotatív elméletekre. E hármasság az „assemblage” és a „kollázs” teóriái mentén *olyan szintre tudja bővíteni a tárggyal koherens információs halmazt, hogy feldolgozásának lehetőségei így a végtelenbe mutatnak*.

3. A tárgy vizsgálata során a fizikai jellemzők mellett a tárggyal kapcsolatban álló személyekről, a tárgy társadalmi szerepéről szóló információk is megjelennek. Ezért fontosak a tárgybiográfia és annak meghatározó adatai, metaadatai hiszen meg kell jelölni a kutatási célkitűzéssel koherens időpontokat, a tárgy használatának helyeit, továbbá a tárgyból kiinduló vizsgálatok távolságát, típusait. Mindez nem csak egy tárgy kapcsán, hanem *tárgycsoportok esetében is működik, így növekszik a felhalmozott információk száma, a tárgyak demonstrációs alternatívái, továbbá a tárgyak bevonási esélyei a mai múzeumi áramlatokba. Ez segíthet abban, hogy a múzeumok digitalizálási törekvései a műtárgyak és a hozzájuk kapcsolódó gyűjtési adatok rendszerezése, kereshetősége előrelépés legyen a múzeumi gyűjtemények pozícióba állításához.*

4. A tárgyak fizikai jellemzőit úgy helyezhetjük kontextusba, ha a tárgyak idő, hely és társadalmi hovatartozás adatait meghatározzuk, s ezeket egyeztetjük a szövegrészletek és az unikális teóriák idő, hely és társadalmi hovatartozás adataival. Ezen összefüggésrendszer felállításának eredményes módszere,

ha a tárgyak, a szövegek és az unikális teóriák adatainak rendszerét előbb külön-külön hozzuk létre, majd a rendszerezett adatokat egymás mellé állítva az elfogadható egyezéseket kiemeljük, így erősítve a tárgyak köré épített információhalmazt és a tárgyakat meghatározó kontextusokat. *Ebből a rendszerezett információ halmazból válogathatunk – tudományos magalapozottság mellett – olyan adatokat, amelyek a tárgyak egy-egy tulajdonságára, kutatási területére vonatkoznak, esetenként szituációkat idéznek fel. Ezzel a megközelítéssel a tárgyak olyan kontextusba helyezhetők, amely által a látogató számára újabb ismereteket nyújt, vagy emlékeket idéz fel, így segítve a múzeumi élmény megteremtését, erősítését.*

5. A letisztult tipológiai rendszer, a kontextualizálás és a speciális adathalmazokból születő unikális teóriák kapcsolata *certifikálja a hiteles tárgy-reprezentációk megteremtését, a tárgyak poliszemikus jellegét, teret enged a részvételi muzeológiának, a társadalom egyre szélesebb körű bevonásának, valamint az ötletek tárházával útmutatást is biztosít a közművelődési és ismeretátadási szegmensek számára,*

illetve egyedi, tudományosan megalapozott látogató központú tárgy-publikációk megvalósítását eredményezi.

A Sóstói Múzeumfalu nyílászáróinak az ismertett perspektívák mentén történő feldolgozása olyan esettanulmány, amelynek eredményei a népi építészet területén is egy új kutatási, rendszerezési, megközelítési módszert mutatnak be.

1. Sóstói Múzeumfalu néprajzi falujában 18 lakóház található, amelyek építési ideje a 18. század végétől a 19. század végéig terjedő időszakra tehető. A falut illusztráló állandó kiállítás épületei gyakorlatilag öt tájegységet reprezentáló, tematikus, népi építészeti bemutató, ahol a nyílászárók „újraértelmezési keretbe” kerülnek. Következésképp egy tipizált gyűjtemény egyik szegmenseként tekinthetünk rájuk, mint a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei népi építészet forrásbázisának tematikus részére. *E mikro szintű analízis bázis-alkotásának elsők között lévő, megkerülhetetlen rekurzív szakasza során minden bejárati ajtóról, ablakról és azok részeiről vázlat típusú rajzot készítettem. A szerkezetet, formát, díszítettséget kiemelő vázlatok alapján*

klasszifikálhatóvá váltak a nyílászárók és azok minden egyes részének látható jegyei. A jellemzők tipológiai jellegű szisztematikus felhasználásával, majd táblázatba rendezésével a 20 bejárati ajtónak 9 típusát, a 110 ablaknak 40 típusát különböztettem meg, majd azok részeit is rendszereztem. Következésképpen a megjelölt ajtók, ablakok egy kialakított klasszifikációs tipológiai rendszert alkotnak, ugyanakkor az említett tárgyak komponenseinek, tovább nem bontható és még külön is értelmezhető darabjainak az architektúrája is kirajzolódik, amellyel vizuális információt biztosítok az esztétikai variánsokról. A felvázolt tipológiai rendszert teljes egészében a „Melléklet” egy része tartalmazza, így az „Ajtótípusok táblázatait”, az „Ajtók részeinek összesítő táblázatait”, az „Ablaktípusok táblázatait”, az „Ablakok részeinek összesítő táblázatait”.

2. Az inverz megközelítés, tehát a teljes kontextusból való kiemelés lehetővé tette, hogy a típusok meghatározásának tipológiai jelzőivel együtt további rendszerezés készüljön a tárgyokról, így valósult meg „*A Sóstói Múzeumfalú lakóházainak nyílászáró-katasztere*”. *A kataszter tartalmazza a 18 felépített, bemutatott*

lakóépület külső és belső tér határán található nyílásokat lezáró eszközeinek, tehát ablakainak és bejárati ajtóinak táblázatba rendezett vázlatos rajzait a szerint, hogy melyik házon milyen típusú nyílászárók és azok milyen típusú részei találhatóak meg. Lényeges azonban, hogy ez a jellegű konstrukció már építészeti kontextusába, illetve az állandó kiállítás környezetébe helyezi vissza a tárgyakat.

3. Mindezt összevetve a néprajzi gyűjteménnyel rendelkező múzeumokban egykor felhalmozott tárgyak feldolgozásához kezdő lépésként megfelelő a klasszifikációs tipológia, amely többek között a logikus gondolkodást, a rendszerszemlélet használatát és az összehasonlító tanulást is szolgálja.

4. A műtárgycsoport több irányból szisztematizált adatainak tipizálása stabil bázist eredményez ahhoz, hogy a hálózat és kollázs típusú tudás-rendszer mentén további addíciókat végezzünk a tárgyhoz kapcsolható nem tipológiai adatokkal a kontextusok rekonstruálásának eredményes célja érdekében. *Ennek értelmében válnak a tárgycsoport és a róla szóló kontextusok által rekonstruált tárgyismeretek, esetenként történetek a társadalom tagjai számára befogadhatóvá, jelentőségteljessé.*

5. A tárgyak köré újra megépített társadalmi kontextusokhoz a tárgyak „történeti-kulturális feltöltöttségének” ismerete, jelentéstartományainak, társadalmi szerepeinek analízise vezet, amelyeket a mikro-, a mezo- és a makroszintekre helyezhetünk el. *A rekonstruált kontextusokkal hozzájárulunk, hogy hitelesen szerepeltessük az adott tárgyat, tárgyakat különböző szituációkban. Ezek a szituációk a tárgyak múzeumi bemutatásának lehetőségeit bővítik, a „forrásképzés, a forráshasználat” innovatív alkalmazásának variánsait megteremtik, továbbá a polivokálitás jelenségét és egyben jelentőségét is igazolják.*

6. *A múzeum adta új összefüggésrendszer lehetővé teszi a tárgy számára, hogy ne csak az autentikus, „megélt” tárgy-biográfia eseményeit reprezentálja, hanem azonos tárgyak csoportjába elhelyezve, tárgycsoporti összefüggésben az adott témát képviselő darabok kutatásainak összeredményeit is megtestesítse, amelyek változatos társadalmi kontextusok rekonstruálását indukálják.*

7. Esettanulmányomban a Jósa András Múzeum tulajdonát képező Néprajzi Adattár 70 szövegrészlete

szolgál segítségül, amelyek a lakóházak bejárati ajtóinak és ablakainak közvetlen környezetében játszódó szituációkat reprezentálják. *Ezen cselekedetek mozgatórugóinak alapját minden esetben a parasztság mindennapi holisztikus tudása képezi, hiszen a paraszti élet rendjét, tehát a viselkedést és a cselekvést a szocializáció során már elsajátított kulturális szokások, hagyományok determinálják, amelyek írott és íratlan szabályok mentén alakultak, formálódtak az idők folyamán. A leírásokban megjelenő szituációk strukturálását meghatározták a cselekedetek típusai, amelyek hét elkülöníthető kategóriát eredményeztek:*

(1) általános tevékenységek általános, vagy attól eltérő következményekkel

(2) szokásokhoz, ünnepi szokáshoz kapcsolódó

(3) illem által meghatározott

(4) hiedelmen alapuló

(5) a nem hiedelmen alapuló népi gyógyászathoz köthető

(6) munkafolyamat során kialakuló

(7) játékok alkalmával létrejött.

8. *Mind az ajtóval, mind az ablakkal koherens analízisek során létrejött példák, szituációk, struktúrák a megfelelő adatok mentén – az „assemblage” hálózatossága és a kollázs lehetőségei által – a megfelelő egyeztetések alapján a múzeum néprajzi tárgyainak kontextusait hitelesen bővítik, erősítik, építik.*

9. A tárgyak fizikális jellemzőiből kiinduló tipológiák és a kontextust építő társadalmi szituációk különféle rendszerezése a tárgy köré *egyedi információs halmazokat állítanak, amelyek újabb innovatív elméletek felfedezésére, kidolgozására alkalmasak, tehát a speciális adathalmazokból konnotatív elméletek, unikális teóriák születnek.* Ilyen például a disszertációban kifejtett *„időleges átmeneti szituáció”, amely az ajtó közelében történő egyfajta társadalmi szerepváltozásra hívja fel a figyelmet.* Ezt és az ehhez hasonló teóriákat a kontaktdiszciplínák elméletei támasztják alá, erősítik.

Az eredményeket felsorakoztató tézisek megteremtik a valódi tudáson alapuló érték és az élvezeti cikké változtatott múzeumi lehetőségek közötti egyensúlyt. Így történhet meg a hasznos ismeretek

közvetítése, az információk transzformálhatósága, asszimilálhatósága az egyén számára, továbbá a közös örökség oly módon történő továbbadása, amely segíti egyesíteni a közösség tagjait, miközben önmagukra is ráismernek.

IV. Az értekezés tárgyában megjelent publikációk

**DEBRECENI
EGYETEM**

DEBRECENI EGYETEM

EGYETEMI ÉS NEMZETI KÖNYVTÁR

H-4002 Debrecen, Egyetem tér 1, Pf.: 400

Tel.: 52/410-443, e-mail: publikaciok@lib.unideb.hu

Nyilvántartási szám: DEENK/45/2020.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Rózsáné Bóna Bernadett
Neptun kód: FFJE6K
Doktori Iskola: Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola
MTMT azonosító: 10067179

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Magyar nyelvű könyvrészletek (2)

- Rózsáné Bóna, B.:** Amiről az ajtók mesélnek.
In: Erösségénél fogva várépítésre való: Tanulmányok a 70 éves Németh Péter tiszteletére.
Szerk.: Juan Cabello, C. Tóth Norbert, Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat
Múzeumok Igazgatósága, Nyíregyháza, 475-481, 2011, (Jósa András Múzeum kiadványai,
ISSN 0133-8110 ; 68.) ISBN: 9789637220753
- Rózsáné Bóna, B.:** A Sóstói Múzeumfalu ablaktípusai.
In: Ahol visszafordul az idő kereke? Írások a Sóstói Múzeumfalu 30 évéről. Szerk.: Páll
István, Múzeumfalú Baráti Köre, Nyíregyháza-Sóstófürdő, 75-101, 2009, (A Sóstói
Múzeumfalú kiskönyvtára ; 9.) ISBN: 9789638765567

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (3)

- Rózsáné Bóna, B.:** A múzeumi tárgyfeldolgozás megújuló alternatívája.
Ház ember. 28-29., 161-172, 2017. ISSN: 0230-0044.
- Rózsáné Bóna, B.:** Ablakárak a Sóstói Múzeumfaluban.
Nyházi. Jósa András Múz. évkv. 52, 207-241, 2010. ISSN: 0547-0196.
- Rózsáné Bóna, B.:** Az ablakok fejlődéstörténete.
Herman Ottó Múz. évkv. 44, 581-604, 2005. ISSN: 0544-4225.

V. Az értekezés tárgyában tartott előadások

2019. 03. 11. Néprajzi adatok hálózat és kollázs típusú megközelítése. Tipológia és kontextus. Kutatói kerekasztal. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei Levéltár. Nyíregyháza

2011. 12. 12. A Kárpátmedence népi építészeti elemei, a szatmári tájegység jellegzetességei. Aranykapu Kulturális Egyesület. Szatmárnémeti

2010. 08. 26-27. „Fizikai határpontok – szimbolikus események”. Lakóterbejáratok / Lakótérnyílások összetett néprajzi vizsgálata. Doktori iskolák III. Nemzetközi Konferenciája. Határátlépések. Kolozsvár

2008. 05. Időleges átmeneti rítusok. Komplex etnikai kutatások a Fekete-Körös völgyében. Zárókonferencia. Debrecen

VI. További megjelent publikációk

**DEBRECENI
EGYETEM**

**DEBRECENI EGYETEM
EGYETEMI ÉS NEMZETI KÖNYVTÁR**
H-4002 Debrecen, Egyetem tér 1., Pf.: 400
Tel.: 52/410-443, e-mail: publikaciok@itb.umideb.hu

További közlemények

Magyar nyelvű könyvrészletek (8)

6. Rózsáné Bóna, B.: Bodnárkőrző.

In: Bőségszaru. Izelítő a 150 éves Jósa András Múzeum Gyűjteményeiből. Szerk.: Istvánovits Eszter, L. Nagy Márta, Ratkó Lujza, Jósa András Múzeum, Nyíregyháza, 56-57, 2018, (Jósa András Múzeum kiadványai, ISSN 0133 8110 ; 75.) ISBN: 9786155619106

7. Rózsáné Bóna, B.: Csizmahúzó.

In: Bőségszaru. Izelítő a 150 éves Jósa András Múzeum Gyűjteményeiből. Szerk.: Istvánovits Eszter, L. Nagy Márta, Ratkó Lujza, Jósa András Múzeum, Nyíregyháza, 138-139, 2018, (Jósa András Múzeum kiadványai, ISSN 0133 8110 ; 75.) ISBN: 9786155619106

8. Rózsáné Bóna, B.: Guszalytalp.

In: Bőségszaru. Izelítő a 150 éves Jósa András Múzeum Gyűjteményeiből. Szerk.: Istvánovits Eszter, L. Nagy Márta, Ratkó Lujza, Jósa András Múzeum, Nyíregyháza, 172-173, 2018, (Jósa András Múzeum kiadványai, ISSN 0133 8110 ; 75.) ISBN: 9786155619106

9. Rózsáné Bóna, B.: Hordozható cimbalom.

In: Bőségszaru. Izelítő a 150 éves Jósa András Múzeum Gyűjteményeiből. Szerk.: Istvánovits Eszter, L. Nagy Márta, Ratkó Lujza, Jósa András Múzeum, Nyíregyháza, 302-303, 2018, (Jósa András Múzeum kiadványai, ISSN 0133 8110 ; 75.) ISBN: 9786155619106

10. Rózsáné Bóna, B.: Húsvágóbárd.

In: Bőségszaru. Izelítő a 150 éves Jósa András Múzeum Gyűjteményeiből. Szerk.: Istvánovits Eszter, L. Nagy Márta, Ratkó Lujza, Jósa András Múzeum, Nyíregyháza, 216-217, 2018, (Jósa András Múzeum kiadványai, ISSN 0133 8110 ; 75.) ISBN: 9786155619106

11. Rózsáné Bóna, B.: Pászkasosár.

In: Bőségszaru. Izelítő a 150 éves Jósa András Múzeum Gyűjteményeiből. Szerk.: Istvánovits Eszter, L. Nagy Márta, Ratkó Lujza, Jósa András Múzeum, Nyíregyháza, 288-289, 2018, (Jósa András Múzeum kiadványai, ISSN 0133 8110 ; 75.) ISBN: 9786155619106

12. Rózsáné Bóna, B.: Tajtékpipa.

In: Bőségszaru. Izelítő a 150 éves Jósa András Múzeum Gyűjteményeiből. Szerk.: Istvánovits Eszter, L. Nagy Márta, Ratkó Lujza, Jósa András Múzeum, Nyíregyháza, 146-147, 2018, (Jósa András Múzeum kiadványai, ISSN 0133 8110 ; 75.) ISBN: 9786155619106

13. Rózsáné Bóna, B., Páll, I.: Nagytárkány népi építkezése.

In: Nagytárkány I., Tanulmányok a község településtörténetéhez és néprajzához. Szerk.: Viga Gyula, Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja ; Komárom, 273-290, 2006, (Lokális és regionális monográfiák ; 5.) ISBN: 8089249019

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (5)

14. **Rózsáné Bóna, B.:** A paraszti gazdálkodás tárgyainak struktúrája a Jósa András Múzeum és a Sóstói Múzeumfalu néprajzi gyűjteményeiben - Gyűjteménytörténeti szegmens.
Nyházi. Jósa András Múz. évkv. 60, 513-526, 2018. ISSN: 0547-0196.
15. **Rózsáné Bóna, B.:** Megőrzött, megmaradt és újabb típusú ablakok Rápoltszécsényben.
Nyházi. Jósa András Múz. évkv. 51, 169-203, 2009. ISSN: 0547-0196.
16. **Rózsáné Bóna, B., Páll, I.:** Szikvizüzem a Sóstói Múzeumfaluban: Szikvizüztörténeti adatok a korabeli Nyírvidék hirdetéseiben.
Nyházi. Jósa András Múz. évkv. 50, 485-499, 2008. ISSN: 0547-0196.
17. **Rózsáné Bóna, B.:** Másoknak is tetszett? Időszaki kiállítások a Sóstói Múzeumfaluban.
Téka (Szentendre). 1, 47-52, 2007. ISSN: 0209-5939.
18. **Rózsáné Bóna, B.:** Leheljünk életet a karcagi házba!
Téka (Szentendre). 2, 29-38, 2003. ISSN: 0209-5939.

Egyéb folyóiratközlemények (1)

19. **Rózsáné Bóna, B.:** A muzeológia "szegény embőre": Kiállítás Kiss Lajos születésének 125. évfordulója alkalmából.
Népr. Hírek. 1, 28-31, 2008. ISSN: 0133-8021.

Ismeretterjesztő, népszerűsítő cikkek (13)

20. **Rózsáné Bóna, B.:** Éjszakai élet a kamrában.
Ökoházak Magazin. 3, 30-31, 2006. ISSN: 1588-3701.
21. **Rózsáné Bóna, B.:** Múltba nézni - jelenben élni 1. (Kamra, padlás).
Ökoházak Magazin. 1, 26-27, 2006. ISSN: 1588-3701.
22. **Rózsáné Bóna, B.:** Múltba nézni - jelenben élni 2. (Kamra, padlás).
Ökoházak Magazin. 3, 50-51, 2006. ISSN: 1588-3701.
23. **Rózsáné Bóna, B.:** A tető.
Ökoházak Magazin. 3, 21-23, 2005. ISSN: 1588-3701.
24. **Rózsáné Bóna, B.:** A tornác.
Ökoházak Magazin. 1, 28-29, 2005. ISSN: 1588-3701.
25. **Rózsáné Bóna, B.:** Nyári népszokások.
Ökoházak Magazin. 2, 45, 2005. ISSN: 1588-3701.
26. **Rózsáné Bóna, B.:** Őszi népszokások.
Ökoházak Magazin. 3, 44-45, 2005. ISSN: 1588-3701.
27. **Rózsáné Bóna, B.:** Szobabelső: Együtt a család.
Ökoházak Magazin. 4, 15-17, 2005. ISSN: 1588-3701.

28. **Rózsáné Bóna, B.:** Tavaszi népszokások.
Ókoházak Magazin. 1, 46-47, 2005. ISSN: 1588-3701.
29. **Rózsáné Bóna, B.:** A magyar népi építészet.
Ókoházak Magazin. 3, 16-17, 2004. ISSN: 1588-3701.
30. **Rózsáné Bóna, B.:** A magyar népi építészet (2. rész).
Ókoházak Magazin. 2, 14-15, 2004. ISSN: 1588-3701.
31. **Rózsáné Bóna, B.:** Téli népszokások.
Ókoházak Magazin. 4, 38-39, 2004. ISSN: 1588-3701.
32. **Rózsáné Bóna, B.:** Tűz.
Ókoházak Magazin. 4, 17-19, 2004. ISSN: 1588-3701.

A DEENK a Jelölt által az IDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudománytermetriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2020.02.21.

VII. További előadások

2019. 02. 11-12. A szellemi örökség megjelenésének variációi a Sóstói Múzeumfaluban. A Magyarországi Szabadtéri Múzeumok Éves Konferenciája. Szentendre

2016. 11. 28. Magyar népszokások. Szellemi Kulturális Örökség. „Nagyapám kincse” program a Roma -nem roma Interkulturális Útvonal és attrakciók alapjainak megteremtéséért. Belső szakmai műhelynap. Hodász

2011.04. 20. Gondolatok a Mi Szellemi Kulturális Örökségünkről. Városvédő Egyesület éves összejövetele. Sóstói Múzeumfalu. Nyíregyháza-Sóstófürdő

2011. 09. 03. Kézművesek a múltból Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében. XI. A Kézművesség Ezer Éve a Kárpát-medencében rendezvénysorozat. Magyar Kereskedelmi és Iparkamara. Sóstói Múzeumfalu. Nyíregyháza-Sóstófürdő

2011. 12. 12. Szellemi Kulturális Örökség. Aranykapu
Kulturális Egyesület. Szatmárnémeti

VIII. További ismeretterjesztő előadások

2018. 01. 23. Sétálj a múltba, kalandozz a Sóstói
Múzeumfaluba. A Sóstói Múzeumfalu a parasztság tárgyi
és szellemi értékeinek éltetője. A Magyar Kultúra Napja.
Szent Anna Katolikus Általános Iskola. Nyírtelek

2018. 04. 02. Református húsvéti asztal, református
húsvéti szokások. Húsvét. Sóstói Múzeumfalu.
Nyíregyháza-Sóstófürdő

2009-2011. több alkalommal

1. „Mesterek és kontárok”
2. „Népi tisztálkodás, mosás, takarítás”
3. „Lakásbelső”
4. „Mindennapi kenyérünk”
5. „Farsang a multságok időszaka”